

ris omnium mandata servemus: ut non solum in numero amicorum, sed in sorte filiorum reputari et esse mereamur, abnegando nosmetipsos propter ipsum qui se ipsum exinanivit, et pro nostra salute formam servi suscepit, in qua solvit quæ non rapuit, qui flagellari et mactari, crucifigi et occidi pro nobis voluit. Hoc est unde debet diligere Christus: hoc est unde noster erit Dominus Jesus, si propter ipsum nosmetipsos abnegaverimus. Felix abnegatio et beatus contemptus, qui facit de peccatore justum, de inimico amicum, de servo filium; imo, quod magnum est nimis, de servo diaboli filium Dei. Igitur, monache Christi, contemptor mundi, esto con-

temptor tui: contemne mundum, contemne te ipsum. Nimis est magnum, quod debetur tuo contemptui, quod debetur tuæ abnegationi. Inæstimabilis est multitudo dulcedinis, multitudo felicitatis, gloriose æternitatis, quam daturus est Christus, scilicet se ipsum, diligentibus se. Nihil charius, nihil dulcius, nihil pretiosius, nihil speciosius Christo. Ipse salus sine languore, vita sine morte, gaudium sine mœrore, decus sine fuscatione, dulcedo sine amaritudine. Tale præmium debetur abnegantibus se propter illum. Hoc præmium, scilicet se ipsum, nobis concedat ipse Christus, qui sine fine vivit et regnat Deus benedictus in sæcula sæculorum. Amen.

ITEM IN COENA DOMINI SERMO.

¶ Hunc sermonem, in prioribus editis inter Bernardinos relatum, huc rejicere visum est cum subsequenti sermone, utpote a Bernardi stilo et genio alienum. Non reperitur in melioris notæ codicibus, qui sinceros tantum Bernardi sermones continent, nec in primis Bernardi impressis.

1. *Sedisti ad mensam divitis? diligenter attende quæ apponuntur tibi; et scito quoniam talia oportet te præparare* (Prov. XXIII, 1, 2). In verbis istis loquitur Spiritus consilii voce suavi, sed et terribili. Vox suavis est, sed obedientibus: vox terroris contemptentibus. Recipientibus debentur præmia, rejicientibus intentantur supplicia. Vivent qui recipiunt, damnabuntur qui rejiciunt. *Sedisti*, inquit. Ecce principium hujusmodi verborum quantæ suavitatis præfert insigne. Verba præcedentia suaviter sonant, affectum mulcent, et de sensuum ubertate mentem impingunt. Quæ autem sequuntur, id est *scito quoniam talia oportet te præparare*, dum intellectum quo plus exercent, plus terrent, de altitudine mysteriorum miro modo nos humiliant, sive propter incapacitatem. Dives itaque et potentissimus ille, Dominus est virtutum, et ipse Rex gloriæ, cui dicitur per prophetam: *Ut viderem virtutem tuam et gloriam tuam* (Psal. LXII, 3). Ipse est qui aufert spiritum principum, terribilis apud reges terræ. Mensa ad quam resident fideles epulaturi cum eo, incarnatio ipsius est: *Parasti*, inquit, *in conspectu meo mensam*, id est incarnationis tuæ remedium, quod semper attendo et recogito, *adversus eos qui tribulant me* (Psal. XXII, 5): ne amore antiquo prævaleant, qui misero et exsuli insultare consueverant.

2. Porro in mensa et de mensa incarnationis Dominicæ refectio acquiritur opulenta. Regia quidem ibi sumuntur fercula, et accuratiori arte diligentius præparata, deliciosa multum ad saporem, solida ad nutrimentum, efficacia vero ad medicinam. Primum ita-

que ferculum est obedientia filialis, tribus contexta funiculis, habens humilitatem in corde, patientiam in ore, perseverantiam in bono opere. Christus namque factus est obediens Patri. Unde et ipse dicit, *Non veni facere voluntatem meam, sed ejus qui misit me* (Joan. v, 30): et in alio loco: *Meus cibus est ut faciam voluntatem ejus qui misit me Patris* (Joan. iv, 34). Quæris de humilitate? Dominus omnium servuli forma indutus est; de paupercula virgine natus est. Ideoque cum liber esset a lege, factus est sub lege, sine querela conversatus est in lege. Cum publicanis et peccatoribus cibum sumpsit, discipulorum quos elegerat pedes lavit: hoc ab ortu suo usque ad finem vitæ satagens, ut sicut in Matre specialis et sine exemplo fuit virginitas, sic in Filio singularis et unica esset humilitas. Quod si de patientia quæritur, *Sicut ovis ad occisionem ductus est, et propter iniquitates nostras vulneratus est, et cum iniquis deputatus est* (Isa. LIII, 7. 5, 12). Ut etenim invisibilis videretur a nobis, et immortalis moreretur pro nobis, *Verbum caro factum est, et habitavit in nobis* (Joan. i, 14). Habitavit hoc Verbum in nobis obumbratum carne, quam pro nobis assumpsit ex nobis, Verbum in carne, sol in nube, mel in cera, lumen in testa, cereus in lucerna. Sustinuit ¶ in assumpta carne incommoda nostra sine peccato carnis, portans in carne peccata nostra: et hoc totum non propter se, sed propter nos; ut redderet nos incolumes de infirmis, cohæredes de extraneis, liberos de servis. Si de perseverantia quæris, obediens fuit usque ad mortem. Obedientia talaris est tunica, quam Joseph (quod sonat *accrescens* vel

augmentum, id est quilibet perfectus dono clementioris gratiæ, quæ est mater credentium) singulariter induit.

3. Secundum ferculum est paupertas spiritualis, quam tria constituunt : depositio rerum et contemptus, vilitas et abjectio sui ipsius, abdicatio propriæ voluntatis in omnibus. Voluntaria ergo paupertas, quæ sine possessione vel desiderio habetur, quanto expeditior est, tanto securior est. Custos et magistra est virtutum hujusmodi paupertas : sicut e contrario radix est vitiorum immoderata rerum affluentia. Expedit esse nudos, cum diabolo, qui nudus est, luctaturos. Nudus athleta fortius dimicat : natator exuitur, ut fluvium transeat ; viator rejectis sarcinulis bene cursitat. Nobilis itaque titulus voluntariæ paupertatis, quam Christus docuit verbo, *Beati, inquit, pauperes spiritu* (*Matth. v, 3*), etc. consecravimus exemplo : nec enim habuit propriam domum, in qua caput reclinaret, et in qua cum discipulis Pascha manducaret; nec proprium habuit, unde tributum solveret. Commendavit eam etiam ore prophetico, dicens : *Ego vir videns paupertatem meam* (*Thren. iii, 1*). Hujus paupertatis exemplum primi post Christum Apostoli ediderunt, quando in primitiva Ecclesia multitudinis credentium erat cor unum et anima una et omnia communia (*Act. iv, 32*). Hæc Religiosis Apostolorum sequacibus indicta est. Paupertas ista quæ nec habet, nec habere desiderat, lateralem adjunctam sibi quærit paupertatem, videlicet superbiæ latentis contritionem : ut qui membrum Dei est, pauper sit spiritu, id est humilia et abjecta de se ipso sentiat et judicet ; non applaudat sibi, non infletur de meritorum eminentia, nec aliis insultet. Quod Christus tenuit et servavit præ omnibus : unde et ad discipulos dicebat : *Cum feceritis hæc omnia, dicite, Quia servi inutiles sumus* (*Luc. xvii, 10*). Tertio religiosus sit pauper spiritu, nihil unquam ex propria faciens voluntate, sed in omnibus et per omnia jugo mancipatus obedientiæ. Hæc sunt tria quæ præmisimus veræ religionis insignia, quæ hominem Deo et Angelis reddunt conformem, cœlestis patriæ civem conscribunt et hæredem.

4. Tertium ferculum est mors Christi reverenda, præ omnibus sacramentis affectuosa. In hoc enim sacramento pietas magis enituit, gratia plus refulsit, charitas amplius radiavit. Ad mortem Christi tria præcipue respiciunt, non sine timore, non sine lacrymis et gemitu prosequenda : injuriarum multiformium illatio, manuum ac pedum in cruce confixio, sepulcri ac sepulti sub militum excubiis observatio. Porro *sedere* duo significat : potestatem judicariam, subjectionem voluntariam. Habes ad manum exempla congrua de utroque. *Sede a dextris meis* (*Psal. cxi, 1*); et illud, *Vidi Dominum sedentem* (*Isa, vi, 1*); atque illud, *Cum sederit Filius hominis in sede majestatis suæ* (*Matth. xix, 28*); signa sunt judicariæ potestatis. Cæterum ipsa Scriptura clamat, *Surgite postquam sederitis, qui manduca-*

tis panem doloris (*Psal. cxxvi, 2*); et illud, *Super flumina Babylonis illic sedimus et flevimus* (*Psal. cxxxvi, 1*); et illud Christi ad discipulos, *Sedete hic donec orem* (*Marc. xiv, 32*): verba sunt debitiæ subjectionis. Christo igitur adhuc orante nequaquam surgere debemus per aliquam extollentiam, sed humiliari, et in bonis exercitari operibus convenit : ut quandoque post laborum, quibus hic afficimur, tolerantiam surgamus, loco et tempore suo promovendi ad cœlestem gloriam.

5. Tu itaque, qui sedes ad mensam divitis, ferculis quæ præmisimus apposis te ipsum subjiciens et humilians incarnationis Dominicæ sacramento, non negligenter sed *diligenter attende quæ apponuntur tibi*. Attende, inquam, ut discas in referendo gratiam non esse tardus aut segnis : ut discas ad singula dona agere gratias. Attende, inquam, ut nulla Dei munera debita gratiarum actione frustrentur ; non grandia, non mediocria, non modica. Denique jubemur colligere fragmenta ne pereant, id est nec minima beneficia oblivisci. Nunquam non perit quod datur **648** ingrato. Terribile est quod sequitur, quia onerosum, et quasi impossibile videtur. Sed quibus ? Mollibus, effeminatis, ignavis, in quibus libertate perniciose, ruptis habenis continentiae, eunt quo volunt ebriæ, concupiscentiæ, temulentique, affectus, dum post carnem carnaliter evagantur, dum mundum supra modum ambiunt et sequuntur. Sed quid est illud quod terribile judicant ? Hoc est, *Quoniam talia oportet te præparare*. Nota *quoniam*, compatiendo, commoriendo et consepeliendo te ipsum, et cætera. Dignum est enim et tibi multum expedit compati, commori, consepeliri passo, mortuo, et sepulto. Ad hoc enim facta sunt hujusmodi, ut his omnibus configuretur et conformetur vita christiani. Qui enim tanquam membrum Christi dicit se in Christo manere, debet sicut ille ambulavit, et ipse ambulare. Nam propter crucem piis dictum est : *Qui sunt Christi, carnem suam crucifixerunt cum vitiis et concupiscentiis* (*Galat. v, 24*). Propter sepulturam dictum est : *Consepuli sumus cum Christo* (*Rom. vi, 4*), etc.

6. Et ideo ut validius compungamur, ut amplius moveamur, et curramus per omnia; revolvamus singula contexendo resticulum, connexendo funiculum, connectendo fasciculum de omnibus et singulis quæ facta referuntur, de humili Dei Filio, de summo Patris Unigenito, de Redemptore piissimo, de amantissimo fratre nostro. Occurrat itaque spiritualiter et ingerat se ipsum cordibus nostris Dominus Christus, proditus et venditus a discipulo, a Judæis tanquam vile mancipium pretio satis exiguo comparatur, captus, tractus et ligatus, tanquam homo sine adjutorio ; scisso etiam verberibus dorso, vellicatis genis, facie sputis illita, puncto vepribus capite, saucio latere, terebratis palmis, pedibusque confossis : qui tanquam jugulatori suo alludens, se ipsum non reluctans exposuit, et nudum corpus quasi incudem malleatorum ictibus patienter explicuit ; dum

pro nobis per hujus vitæ pelagus ad patriam de exilio transferendis, rapacibus piratis nulum propriæ mortis exsolvit. Sed nec præmittam myrrham, qua in cruce potatus est: sed neque illam, qua unctus est in sepulturam. Quarum in prima sibi applicuit meorum amaritudinem peccatorum: in secunda futuram mei corporis incorruptionem dedicavit. Hoc est celeberrimum et regale convivium, in quo justi epulantur, et exsultant in conspectu Dei, aut delectantur in lætitia.

7. Præter hæc omnia dulce pigmentum apponitur invitatis ad lætificandum de Cyprio vino, et pretiosis et peregrinis, quia nobis adhuc inexpertis, speciebus conditum. *Botrus*, inquit, *Cypri, dilectus meus mihi*. Præmissum erat in proximior versiculo, *Fasciculus myrrhæ dilectus meus mihi*, scilicet Christus secundum carnem: botrus vero Cypri Christus est secundum deitatem. Fasciculus myrrhæ, Christus in passione: botrus Cypri, Christus in resurrectione. Fasciculus myrrhæ, grando et tonitrua Judaicæ tempestatis: botrus Cypri, destructio totius adversariæ potestatis. Fasciculus myrrhæ, multitudo afflictionum; botrus Cypri, abundantia gaudiorum: illinc amaricans, istinc inebrians.

8. Sed non est prætereundum quod dicitur, *Fasciculus myrræ dilectus meus mihi inter ubera commemorabitur* (*Cant. 1, 13, 12*). Ibi enim est cor. Et ubi est cor, ibi dilectio; et ubi dilectio, ibi dilecti mansio (57). Novit autem quicumque recte sapit, quantum christianæ pietati expediat, quantum Dei servum deceat sacrosanctæ passionis ipsius fidelius recolere beneficia, ad fruentum suaviter in conscientia, ad recondendum plenius per imitationem in memoria: quod est spiritualiter manducare corpus Domini, et sanguinem ejus bibere, ob amorem et reverentiam ejus, qui credentibus in se præcipit dicens, *Hoc facite in meam commemorationem* (*1 Cor. xi, 25*). In quo etiam quam impium sit hominem tantæ pietatis Dei esse immemorem, palam est omnibus; cum amici morientis vel peregre proficiscentis commendatam sibi sub aliquo signo memoriam nefas sit oblivisci. Siquidem hujus reverendæ commemorationis mysterium suo modo, suo tempore, suo loco celebrare licet paucis hominibus, quibus et hoc traditum est mysterium. Rem vero mysterii omni tempore et in omni loco dominationis Dei modo quo

(57). Quæ sequuntur usque ad illud, *Et ideo si amas animam tuam*, iisdem fere verbis habentur

traditum est, 649 id est debitæ pietatis affectu, et sanctæ imitationis effectu agere, tractare et sumere in salutem cunctis fidelibus in promptu est. Nam et Sacramentum sicut accipit ad vitam dignus: sic ad iudicium et mortem propriam indignus, Sacramentum enim sine re Sacramenti, mors est sumenti: res vero Sacramenti etiam præter Sacramentum, vitæ æterna est accipienti. Quoties in commemorationem ejus qui pro te passus est, pie ac fideliter Christum imitando fueris affectus et devotus, corpus ejus manducas, et sanguinem ejus bibis, et quamdiu in eo manes per amorem, ipse vero in te per justitiæ et sanctitatis operationem, in ejus corpore et in membris ejus computaberis. Et ideo si amas animam tuam, propter Christum perdere debes eam, sive ponendo ut martyr, si necessitas exegerit; sive affligendo districtius ut pœnitens: quanquam et genus martyrii sit, spiritu facta carnis mortificare, illo nimirum quo membra cæduntur ferro, horrore quidem mitius, diuturnitate autem molestius. Habeamus ergo eorum quæ contemptibilia Christo sunt illata, continuam et indesinentem memoriam: non utique otiosam, non tepidam, non torpentem, sed compassionis ardore super omnia plurimum delectantem, et imitationis privilegio omnia impetranter. Unde propheta. *Delectare in Domino*, inquit, ut spreta mundi vitiorum omnium jucunditate suavior ejus recordatio sit; *et dabit tibi petitiones cordis tui* (*Psal. xxxvi, 4*), non carnis.

9. Porro tres sunt species, de quibus conficitur pigmentum, quod ad regalis convivii festivam exhilarationem apponitur; triumphalis reditus ab inferis, gloria resurrectionis, consessus ad dexteram Dei Patris. Cibi prædicti confortant: ista vero tria lætificant. Convivantes et invitati in tempore gratiæ præ cæteris Apostoli et martyres esse creduntur, qui in fortitudine cœlesti et spirituali exultatione non ingrati vel immemores exhibiti a Christo convivii retribuunt et offerunt de se ipsis qualia acceperunt. In desiderio et in agone isto sudant, currunt et laborant; quos eligit Deus, ut se ipsos hostiam vivam et Deo acceptam exhibeant. Et utinam Christus nobis indulgeat quantulumcumque bonorum operum executione, illorum vestigia humiliter adorare; qui est Deus benedictus in sæcula. Amen.

supra, in Epistola ad Fratres de Monte-Dei, lib. 1, n. 30.

SERMO DE VITA ET PASSIONE DOMINI.

650 Sancto Anselmo tribuitur a Trithemio, Bellarmino, et aliis, sub titulo, « Stimulus amoris. » Certe Bernardi stilum non sapit, nec reperitur in antiquis manuscriptis, nec in prima editione Lugdunensi sub nomine Bernardi.

1. Jesum Nazarenum, a Judæis innocenter condemnatum, a Gentibus crucifixum, Christiani divi-

nis honoremus obsequiis, Salvatoris infirma nos, qui Christiani sumus, reverenter venerari, amanter